

Klaar zijn met de boodschappen is wel even wat anders dan klaar zijn met de liefde. Welke subtiele betekenisverschillen onze woorden zoal kunnen hebben, snappen onze hersenen beter dan het dikste woordenboek.

JENNY AUDRING EN
GEERT BOOIJ

Illustratie: Frank Dam

“Een joggende djellaba”

De wendbaarheid van woorden

Denkt u dat woorden in principe altijd hetzelfde betekenen? Kijkt u dan eens naar het woord *ei* in de volgende zinnen:

1. We hebben nog één ei in de koelkast.
2. Voor mij graag een ei van drie minuten.
3. Wij eten altijd ei bij de asperges.
4. Neem één keer per week ei in plaats van shampoo.
5. Ik wil mijn ei sunny side up.
6. Na vijf minuten klutsen is het ei klaar.
7. Je hebt ei op je T-shirt.
8. Hij heeft een ei op zijn T-shirt.

In de eerste zin is het ei rauw, in de tweede gekookt. In de derde is er ook sprake van een gekookt ei, maar het kunnen er ook meer zijn; ook een half ei is mogelijk. In zin 4 is er weer een onduidelijke hoeveelheid, dit keer gaat het om een rauw ei. In de

vijfde zin is het ei gebakken, zin zes gaat over roer-ei. In zin zeven daarentegen is alles mogelijk: rauw, gekookt, gebakken, geroerd, veel of weinig. En in de achtste zin ten slotte ligt slechts één interpretatie voor de hand (hoewel andere denkbaar zijn): het ei is een plaatje.

Adapter

Het woord *ei* is dus wendbaar: naargelang de context neemt het een specifieke betekenis aan. En dit geldt niet alleen voor *ei*, maar in principe voor alle woorden. Het fenomeen dat hiervoor verantwoordelijk is, noemen taalkundigen ‘coercion’ (spreek uit ‘ko-eursjen’). Dat staat voor ‘dwang’: de context dwingt de juiste betekenis af. Coercion-effecten zijn alomtegenwoordig en vallen meestal niet op – het brein levert automatisch de juiste betekenis.

Coercion springt pas in het oog wanneer de afgedwongen betekenis sterk afwijkt van de gebruikelij-